

Rachel Nolan

"Här har jag inget mer att hämta". Venezuela – på väg att tömmas

Ur *New York Review of Books*, maj 2025

Var fjärde i Venezuela har lämnat hemlandet. För sju år sedan handlade det fortfarande om en av tio – migranter, flyktingar, folk som tvingats ge sig av. För de flesta i USA var det knappt värt att notera, utom möjligen som en avlägsen påminnelse om att "socialism inte fungerar" eller att Venezuelas tidigare president Hugo Chávez varit något slags vänsterorienterad diktator som drivit sitt land ner i avgrunden.

2023 var det fler från Venezuela som korsade gränsen mellan USA och Mexiko än från något annat land, förutom Mexiko eller Guatemala. 2024 låg den officiella siffran på 261 000 venezolaner, men då handlar det bara om personer som åkte fast. En av tio är massmigration. En av fyra är ett exodus. Nästan åtta miljoner själar.

Fler har lämnat Venezuela än vad som sker från länder där krig och massdöd härjar, som Syrien och Ukraina. Venezuela befinner sig i fred. Men en fred med galopperande inflation, en fred där folk inte kan komma över kontanter, livsmedel eller läkemedel. När bönderna inte längre ens kunde köpa majsmjöl till sina familjer började de sälja alla sina tillgångar, gav sedan bort resten och när allt som återstod rymdes i en ryggsäck gav de sig iväg. Sedan hände samma med lärarna. Därefter kom turen till jurister och läkare, företagare, *anti-chavistas* och så till sist även de mest glödande *chavistas*. Paula Ramón, en venezolansk journalist, var en av dem som for, tillsammans med sina två bröder. Men hennes mor stannade kvar.

I sin memoarbok *Motherland* skildrar Ramón den implosion som skett i Venezuela och som så många familjer upplevt in på bara skinnet. De som gett sig av har frenetiskt försökt se till att de som stannat får behålla grundläggande existensvillkor och värdighet. Det är en röra av banköverföringar och matpaket skickade med containers från Miami och nästan karikatymässiga överdrifter av den normala oron över att på avstånd se en förälder åldras. Den folkliga politiska rörelse känd som Bolivarianska revolutionen var tänkt att bryta ner klassklyftorna, men den rådande krisen har skakat om hierarkierna i det venezolanska samhället lika mycket som Chávez någonsin lyckades med. En familj ur arbetarklassen med en son i Chile som skickar pengar har det plötsligt bättre än en medelklassfamilj med alla på plats hemma i Venezuela.

Ramóns medelklassfamilj i Maracaíbo, den soldränkta oljestad som är Venezuelas näst största stad, klövs av *el chavismo*. Hennes mor växte upp i fattigdom men kravlade sig upp i medelklassen genom att tala sig till en plats på det statliga universitetet i Maracaíbo och få jobb som lärare. Hon blev en entusiastisk *chavista* för att sedan lika våldsamt ta avstånd från Chávez när ekonomin började glida neråt 2014. (Ramóns far var spanjor och hade kämpat med republikanerna i spanska inbördeskriget, gått med som frivillig för att slåss mot nazisterna på Västfronten och hamnat i koncentrationslägret i Mauthausen innan han flyttade till Caracas. Han dog ett år efter Chávez första försök att ta makten 1992.) Ramón, en ljummen anhängare till Chávez till att börja med, blev också desillusionerad. Några av hennes kusiner och syskon behöll tron.

Ramón lämnade hemlandet före många andra, 2010. Hon hade studerat till journalist och arbetade som reporter med att följa *chavismens* politik och massmöten – "Folks känslor svallade, tårarna flödade", erinrar hon sig – och sedan gifte hon sig med en brasiliansk journalist. Hon följde honom till Kina när han blev stationerad där. (Mycket har hänt sedan dess och för närvarande arbetar hon som korrespondent för AFP i Los Angeles.) Ramóns båda bröder lämnade Venezuela fler år senare, då landet befann sig i fullt sammanbrott. Den äldre hade först haft en liten livsmedelsbutik, därefter arbetat på bank och till sist som bagare, innan han definitivt kastade in handduken och for till Chile där han fick jobb som kypare. Den yngre, glödande *chavist* in i det sista, försökte stanna men

upptäckte att han bara tjänade motsvarande 3,40 dollar i månaden som polisman. Och polisen hade i uppdrag att slå ner oppositionens protestdemonstrationer. ”Här har jag inget mer att hämta”, sade han till sin syster innan han 2017 packade ryggsäcken.

Det finns skarpt motstridiga versioner av vad som hänt och vem som bär skulden, såväl i Venezuela som utomlands. Slå på en radio i USA och orsaken är enkel: socialismen är helvetet självt. Chávez och Nicolás Maduro, den handplockade efterträdaren, har fört Venezuela till ruin. Rösta socialistiskt och du kommer inte längre att kunna få tag på toalettpapper. *Castro-chavismens* spöke har varit till hjälp för Donald Trump i Florida – och under Trumps valkampanj 2020 påstod han lögnaktigt att Maduro stödde Joe Biden. Slå på statstelevisionen i Venezuela och det blir en helt annan version: ett fientligt imperium kunde inte tillåta Venezuela att blomstra; venezolanerna kan inte få tag på basvaror på grund av den ekonomiska krigsföring USA ägnar sig åt. Vem har då rätt?

Svaret – om vi för ett ögonblick bortser från att Chávez huvudmål mer handlade om omfördelning än någon rigid socialistisk ideologi – är en del av bägge, plus den inneboende obalansen i en ekonomi helt baserad på oljeutvinning. Den första oljekällan i Venezuela började togs i bruk 1914. Landet visade sig ha världens största oljetillgångar – under en andra stor prospektering i staden Cabimas regnade det olja i nio dagar. Oljepengar räckte till långa boulevarder i Caracas och de rika for på shoppingturer till Paris för det senaste modet. På 1970-talet, och i synnerhet sedan oljeindustrin nationaliserats 1976, var Venezuela ett av de rikaste länderna i världen. Men ingen regering gjorde någonsin ett försök att diversifiera ekonomin. Varför skulle de det när landet kallades *la Venezuela saudita* (Saudi-Venezuela) och petro-dollar flödade? Folk tog flyget till Miami för att handla elektronik, möbler, allt de kunde önska sig. Venezolanerna var så förmögna att ett talesätt på 1970-talet bland dem som for utomlands var, ”*Tan barato, dame dos!*” (”Det är så billigt, jag tar två!”)

I *Things Are Never So Bad That They Can't Get Worse*, en nyanserad framställning om den senaste kollapsen, som också går igenom tidigare kriser, skriver William Neuman, tidigare korrespondent för *New York Times*, att den obevekliga satsningen på olja ”accentuerade en redan existerande tendens mot ett starkt centralistiskt styre och en mäktig verkställande makt”. Venezuela har en lång tradition av diktatur, även om det också förekommit demokratiska öppningar, som när Rómulo Gallegos, på sin tid också en av de mest berömda författarna i Latinamerika, 1948 en kort tid var president. Neuman citerar den tidigare oljeministern Juan Pablo Pérez Alfonzo, en av dem som var med om att grunda Opec, som på 1970-talet varnade för att landets rikedom också kunde bli dess ruin och som kallade oljan för ”djävulens avföring”.

I sin klassiska bok *The Paradox of Plenty* (1997) skildrade statsvetaren Terry Karl hur länder med stora oljetillgångar, som Venezuela, Nigeria, Iran, Algeriet och Indonesien, tenderar att först på uppleva känslan av välstånd för att sedan bli petro-stater, destabiliserade genom att de som gjort sig rika på olja får allt större makt. I Venezuela kom fördelarna kraftfullt och fort. Och avgörande var att de rika fick ut mer än de fattiga. Fackföreningarna gjorde upp med statliga företag som gick med på att anställa fler arbetare än som var nödvändigt; näringslivet fick lån till låg ränta, statliga kontrakt och låga skatter. De fattiga fick bostäder, de gamla pensioner och alla hade så gott som gratis bensin. ”Även om regeringar i alla länder lockar med en del eller alla sådana fördelar och valfläsk riktat till speciella väljargrupper ledde det i Venezuela till att invånarna kom att se dem som en viktig del av medborgarskapet – oavsett om oljepriset var högt eller lågt”, skriver Neuman. De rika och mäktiga tog för sig rejält – korruptionen i Venezuela är legendarisk. ”Medborgarna började betrakta staten som inte mycket mer än en bankomat”, skriver Neuman.

Ramón skriver att ”venezolanerna hade börjat tro på något som inte alls stämde: att oljan gjort dem rika för gott ... Landet hade vunnit på lotteri och regeringens uppgift var att förvalta vinsten”. Ramóns familj, som så många andra, surfade på oljevågen och blev medelklass. Hennes mor gick på universitetet och fick lån på ett hus i Maracaibo tack vare ihärdighet och statliga subventioner. När hon blev kroniskt sjuk i svår artros och *Sjögrens syndrom*, nedsatt immunförsvar, stod

regeringen för en pension motsvarande hennes lärarlön. Även innan landet började gå i socialistisk riktning hade man den kanske mest generösa välfärdspolitiken i regionen, vid sidan av Kuba.

Ramóns familj drabbades också av krascherna i oljeekonomin med förlorade jobb och kraftigt reducerade pensioner. Inflationen började stiga för första gången i slutet av 1970-talet för att nå 20 procent 1979. Utlandsskulden svällde. 1983 – på en dag som blivit känd som Svarta fredagen – devalverade regeringen valutan och införde valutakontroll för att tygla inflationen. Ekonomin återhämtade sig något men all världens oljepengar kunde inte göra medelklass och fattiga blinda för att de rikaste fortsatte att fylla fickorna genom skamlös korruption.

Pengar flödade, för att sedan sina, men de fattiga var hela tiden fattiga. Inget sipprade ner. Folkliga protester hade varit framgångsrika tidigare: en rad resningar av vänstern och studenter störtade en diktator, Marcos Pérez Jiménez, 1958. Men också under demokratiska perioder var ihärdig rasism och klassklyftor orsak till missnöje och vrede. En vän till mig som växte upp i Venezuela minns från barndomen ständiga gliringar från den ljushyade moderns familj om sin mors beslut att gifta sig ned en rolig, mörkhyad man från Maracaibo (för att inte tala om kommentarerna om min väns utseende, hon har fått mer av faderns hudfärg).

På 1990-talet kom många vänsterregeringar till makten i Latinamerika, den så kallade Rosa Vågen, på löften om bättre sociala insatser för de fattiga som gick att betala med höga råvarupriser. Inom vänster kom då Chávez. Han försökte med en militärkupp 1992, egentligen ett löjeväckande försök att ta över från en demokratiskt vald regering som infört åtstramningspolitik – han skickade iväg en stridsvagn att smula sönder dörren till presidentpalatsen när han hade stöd av mindre än 10 procent av armén – och blev arresterad. Vid den tiden var han inte ledare för någon folklig rörelse, utan en nästan okänd brunhyad armékadett i uniform och röd basker som ledde en liten hemlig cell inom militären. Men gripandet sändes direkt på tv och folk fastnade för hans oberörda lugn. ”Först av allt vill jag hälsa Venezuelas folk god morgon”, som om han var i färd med att hålla ett litet trevligt anförande i stället för att arresteras för kuppöversök. ”Olyckligtvis, för tillfället, uppnåddes inte de mål vi ställt oss i huvudstaden.” *För tillfället.* ”Men det kommer nya möjligheter.”

En del venezolaner var förfärade. Andra välkomnade kuppen och såg det som ett försök att få bukt med grym ojämlikhet och korruption. Chávez enkla bakgrund, hans rötter i afrikansk härkomst och ursprungsbefolkningen gick inte att ta miste på. I direktsändning tackade Chávez sina anhängare för deras mod, uppmanade dem att lägga ner vapnen och sade att hans inspiratör var Venezuelas Befriare, självständighetsledaren på 1800-talet, Simón Bolívar.

Efter att ha släppts ur fängelset utgick Chávez från att han måste agera militärt för att ta makten. Men där hade han fel. 1998 vann han ett fritt val med 56,2 procent av rösterna. Strax efteråt hade Gabriel García Márquez sällskap med Chávez under en flygning från Havanna till Caracas och, konstaterar Ramón, skrev efteråt en artikel med rubriken ”Gåtan med de två Chávez”. García Márquez skrev att han kände det som att han umgåtts med två olika personer: ”En som slumpen gett möjlighet att rädda sitt land. Och den andre, en illusionist, som kan gå till historien som bara ytterligare en despot.”

I USA ses Chávez ofta som kort och gott en diktator. Men det är värt att minnas att hans budskap – fördömande av korruptionen och krav på en mer jämlik fördelning av varor, ekonomisk suveränitet och sociala rättighet för venezolaner med olika bakgrund – var, i varje fall till att börja med, oerhört populärt. Han kom till makten på en våg av demokratiskt stöd. Chávez ses också som en renlärig socialist trots att han till en början var mer socialdemokrat och gick i mer uttalat socialistisk riktning först efter sex år vid makten.

Chávez kom snart att polarisera Venezuela kraftigt. Endera var man en del av *el pueblo*, folket, eller fiende – ockrare, de rika, oligarkerna som hämmat Venezuela och som nu var på väg att bli av med sina privilegier. Han använde sig av folkomröstningar för att upplösa lagstiftande församling och rättsväsende och stärka arméns roll i regeringen. Han inkallade en ny konstituerande församling och gav sig själv befogenhet att avskeda varje minister som han ansåg korrupt och 1999 fick han

igenom en ny konstitution som utökade presidentens mandatperiod till sex år och möjliggjorde en andra period vid makten. Det var början på att fjärma sig från demokratin även om Chávez åter helt regelrätt blev omvald 2000. Han tog över det statliga oljebolaget och plöjde ner dess vinster i kampanjer för läskunnighet och mot svälten och 2005 förklarade han för första gången att Venezuela var på väg till ”det tjugoförsta århundradets socialism”. Året därpå blev han omvald igen i ett fritt och oomtvistat val, men oppositionen ökade, särskilt sedan han stängt en oberoende nyhetskanal, något som tillsammans med den nära relationen med Fidel Castro skrämde många venezolaner. 2009 vann han en folkomröstning om att göra slut på alla begränsningar av mandatperioderna.

Chávez popularitet och upprepade framgångar i val berodde delvis på de sociala program som rikligt finansierades av det statliga oljebolaget. Sedan Chávez 1999 valdes för första gången till sin bortgång 2013 upplevde Venezuela en oljeboom av helt annat slag än på 1970-talet. I juni 2014 låg oljepriset på nära hundra dollar fatet. Då kom bakslaget. Delvis på grund av boomen för USA:s skifferolja, i januari 2015 hade priset sjunkit till knappt hälften varvid det uppdragades att regeringen spenderat alla pengar man hade. Korruption, valutakontroller och ett galet importsystem bidrog också men den enklaste förklaringen till vad som hände är, som Neuman uttrycker det, att ”det funnits en lag om att regeringen måste avsätta pengar i en fond att ha en regnig dag. Den avskaffade Chávez och spenderade de pengar som lagts undan.”

Chávez, redan drabbad av cancer, vann ett sista val 2012. Han utnämnde Nicolás Maduro, en lojal medarbetare och f d busschaufför helt i avsaknad av karisma, till sin efterträdare. Maduro tog över presidentposten interimistiskt – trots att det enligt konstitutionen borde ha varit talmannen i nationalförsamlingen. Inför den kris som nalkades agerade Maduro enligt alla uppgifter som han varit fastfrusen. Malplacerad och fatalistisk visste han inte hur han skulle bete sig och valde därför att inte göra något, förutom att alltmer våldsamt trycka ner oppositionen. Efter en rad val präglade av allt mindre övertygande anspråk på frihet och opartiskhet sitter Maduro kvar som president. Det mest uppenbart stulna valet var i juli ifjol.

Sedan 2005 har USA, förment som svar på Chávez påstådda brist på samarbetsvilja i narkotika-kriget, infört ett omfattande system av sanktioner mot Venezuela, där man bl a blockerar tillgången till USA:s finansiella system och export av Venezuelas olja. 2017 trappade Donald Trump upp sanktionerna med regimförändring som uttalat syfte. (2019 bröt Venezuela de diplomatiska förbindelserna sedan USA erkänt en oppositionsledare, och inte Maduro, som vinnare av valet.) Alla som fortfarande tror på effektiviteten av ekonomiska sanktioner, för närvarande USA:s favoritredskap utrikespolitiskt (med straffavgifter som drabbar en tredjedel av världens nationer) gör klokt i att studera en ny bok, *How Sanctions Work*, av Narges Bajoghli, Vali Nassr, Djavad Salehi-Isfahani och Ali Vaez. Deras arbete om de perversa följderna av ekonomiska sanktioner visar på klara paralleller mellan Irans och Venezuelas reaktioner på ekonomisk isolering: en genomträngande kultur där alla inhemska problem skylls på USA-imperialismen och vardagslivet militariserar. I ingendera landet har sanktionerna förstås lett till någon regimförändring – för att inte tala om Kuba där sextio år av sanktioner inte lett till något annat än armod för Kubas folk.

Var det sanktionerna som påskyndade migrationen och orsakade Venezuelas totala sammanbrott kring 2019? Eller var det som en del forskare vid Brookings Institution gjort gällande ekonomisk vanskötsel, hyperinflation och det som nationalekonomer brukar tala om som ”levnadsstandards-kollaps”, med vilket de avser det omöjliga i att kunna köpa en säck svarta bönor utan en hel papperskasse med kontanter? Även om både yttre restriktioner och inre instabilitet bidrog till krisen går det bara inte att påstå att sanktionerna inte spelat någon större roll för problemen. Till och med USA:s riksrevision har sagt att sanktionerna mot Venezuelas statliga oljebolag ”sannolikt bidrog till ett än brantare fall för Venezuelas ekonomi”.

Ett sätt att stävja flödet av migranter från Venezuela till USA vore att häva sanktionerna. I flera år har företrädare för demokratiska partiet i delstater vid gränsen krävt att USA ska mildra sanktionerna mot Kuba och Venezuela. De vet att det omedelbart skulle leda till att färre försökte ta sig över

gränsen – USA:s närsynta önskemål i hela härvan. Förr presidenten Joe Biden ville inte verka mjuk mot en geopolitisk fiende och vacklade, först skärpte han sanktionerna för att sedan lätta på dem med det uttalade syftet att underlätta fria val men sannolikt också av ett annat skäl: så länge som det inte kan bli fråga om någon rysk olja är USA mer i behov av venezolansk olja än någonsin.

Paradoxalt nog kunde det på sätt och vis ha varit politiskt mer tänkbart för Trump-administrationen, som inte bryr sig mycket om diplomatisk konvens, att lätta på sanktionerna mot Venezuela. Under sin första mandatperiod riktade Trump hårt krig mot Maduros regim, men sedan han inlett den andra perioden skedde en kortvarig öppning och Trump och Venezuelas ledare verkade öppna för att hålla ett avtal där USA skulle häva restriktionerna av oljeexporten i utbyte mot att Venezuela gick med på att ta emot flyg med deporterade. (Deporterade kan inte överföras till länder som vägrar ta emot dem, ett förhållande som plötsligt fått större betydelse eftersom den nya administrationen upphävt temporär skyddsstatus för hundratusentals venezolaner i USA.) Avspänningen blev inte långvarig och USA har åter gett det ekonomiska vapnet högsta prioritet. I februari upphävde Trump Chevrons tillstånd att pumpa olja i Venezuela, vilket gjort det möjligt att exportera råolja till USA och stärkt Venezuelas ekonomi. I mars, mitt bland hot om ytterligare sanktioner och sedan Trump skickat 238 venezolaner till fängelse i El Salvador med hänvisning till *Alien Enemies Act* gick Venezuela med på att ta emot flyg med deporterade, en åtgärd Maduro sade var avsedd att "fortsätta rädda och släppa migranter ur fängelser i USA". Det hindrade inte Trump från att tillkännage 25-procentiga tullar på alla länder som importerar olja från Venezuela, eller från att fortsätta att försöka deportera venezolaner med hänvisning till samma lag, antagligen till El Salvador. Den 19 april utfärdade Högsta domstolen en specialorder om att pausa deporteringen av venezolaner från ett läger i Texas; några dagar senare kunde Reuters med hjälp av drönare se personer där forma ett "SOS" med kropparna.

Vad skulle behöva förändras för att venezolanerna ska stanna i Venezuela? Enligt Internationella valutafonden upphörde två tredjedelar av den ekonomiska aktiviteten i Venezuela mellan 2013 och 2019. Dvs en 65-procentig minskning av BNP. Under depressionen på 1930-talet föll USA:s BNP med 27 procent. Maduros regering har sedan länge slutat publicera de flesta ekonomiska data. Men 2018 avslöjade man att inflationen var 130 000 procent. Butikerna höjde priserna flera gånger om dagen. Ramón uppmanade sin mor att använda de pengar hon skickat så fort som möjligt, de riskerade ju att vara värdelösa nästa dag. Modern, vanemässigt sparsam, lämnade alltid till Ramóns frustration kvar en del på kontot. Folk slutade äta kött, åt först linser tre gånger om dagen och slutligen bara linser en gång om dagen. En vän som arbetade som korrespondent i Caracas då var tvungen att regelbundet flyga ut ur landet och hämta resväskor med kontanter för att kunna betala för basvaror (han kunde vara glad.)

Det finns två sorters våld – inför pistolhot (snabbt) eller genom försämring av omgivningen och hunger (långsamt). Konsekvensen, migration, går inte att stoppa i något av fallen. Det finns en verklighet bortom lagens uppdelning mellan den s k frivillige ekonomiske migranten och asylsökaren på flykt. Ramóns släktingar, som många andra venezolaner, blev inte förföljda av staten i någon regelrätt bemärkelse. Hennes bror var ju en *chavistisk* polisofficer. Men inte heller de lämnade sina hem på något sätt som skulle kunna beskrivas som frivilligt – inte när skyhögt inflation innebär att en heltidslön aldrig räcker för att köpa mat.

I USA finns ibland en föreställning om att alla, särskilt latinamerikaner, vill komma dit. Neuman vänder sig direkt mot den uppfattningen:

Ingen *ville* lämna Venezuela. Ens närmaste fanns här – ens familj, ens föräldrar, ens vänner. Det var det liv man kände till. Det fanns en sorts ljus i Venezuela som inte finns någon annanstans: det honungsfärgade ljuset en kväll i Caracas, filterat genom mangoträdens mörkgröna blad, mot en evig fond av det skogbeksäddade Avilaberget som stod som en vakt mellan staden och havet; det intensivt vita ljuset vid karibiska kusten som får en att kisa och som tvättar världen ren på färger.

Neuman skriver att när han intervjuade folk i Maracaíbo, som drabbats hårdare av strömavbrott och plundring än någon annan stad i Venezuela, var det som han verkligen fångade i själva verket

”familjer som slitits i sär”. Han sade att det var män, ”alltid äldre män”, som började gråta när de berättade för honom om barn som måst lämna landet.

Som de flesta berättelser om migration är också Ramóns skildring en berättelse om familjeseparation. Fokus tenderar att riktas mot dem som måst åka, men det är en ovanligt liten familj där ingen kan lämnas efter. En del är för envisa, för sjuka, för orörliga för att migrera. Ramóns mor klamrade sig först envist kvar vid sitt hus i Maracaíbo och därefter, när krisen förvärrades satt hon fast där till följd av ökad kronisk sjukdom. Hennes barn kom fram till att de inte hade råd med sjukförsäkringen om de lät henne komma och leva med dem i endera Brasilien eller Chile. Till att börja med verkade enda alternativet vara att hjälpa henne från utlandet.

Den starkaste delen av *Motherland* är de detaljerade skildringarna av hur Ramón klarade av denna alltmer besvärliga finansiella och logistiska balett. Hon måste se till att skicka nästan allt modern behövde. Under besöken ”var det enda som fanns på hyllorna i snabbköpen lite udda varor som plastbägare eller skokräm”. Hennes lägenhet i Brasilien var full av Post-it-lappar med nummer på bankkonton som kunde användes för att på olika sätt skicka pengar till Venezuela.

Sedan kunde hennes mor inte längre gå och fick sitta i en rullstol som varit nästan omöjlig att uppbringa. Hon behövde hemtjänst och efter att ha cyklat runt på olika håll hittade familjen en kvinna vid namn Luz från La Guajira, en region vid gränsen till Colombia.

Jag hade gärna velat få veta mycket mer om Luz, som är Wayuu, en grupp inom ursprungsbefolkningen vars medlemmar länge utsatts för ondskefull diskriminering och stor undernäring. Om Ramóns familj fick kämpa utan några resurser, hur fick Luz mat och vad åt hon? Ramóns mor hade maten inlåst i sovrummet och för att ens brygga kaffe var Luz tvungen att låta henne titta på när hon öppnade. Men Ramón ger inte mycket till detaljer, förutom att Luz i sitt hem inte hade vare sig elektricitet eller rinnande vatten. Hon ger oss denna bild, som är både slående och märkligt oprecis beträffande tillvaron för en än mer sårbar person:

Luz var oansenlig till växten men hade så starka armar, det gick att se ådrorna. De hade installerat ett paraply baktill på rullstolen till skydd mot den bländande glödheten solen i den stad Mamá bestämt sig för att bo kvar i. Bara fem år tidigare hade hon åkt runt i Maracaíbo i en bil med lädersäten och satellittelefon. Nu blev Mamá styrd omkring av den ständigt tigande Luz på närmast folktomma gator iförd överdimensionerade solglasögon och en hatt jag hade köpt åt henne. Det såg ut som något ur en dystopisk kolonial tavla.

Även om familjen hade tillräckligt med pengar på banken innebar den vilda inflationen att ingen med lätthet kunde få tag på kontanter. Luz var tvungen att gå till en bankomat varje dag bara för att kunna ta ut tillräckligt för att betala bussbiljetten till arbetet. Till sist bestämde sig Luz för att följa med systemen till Colombia, där hon fick arbete som hemhjälp och lön i en mer stabil valuta. Ramóns mor kommenterade det hela med, ”Hon är trött och där har hon en poäng”.

2018 avled Ramóns mor. Det väntade beskedet kom ändå på ett mardrömsliknande sätt: ett telefonsamtal, en telefon som ramlade i golvet, två personer som skrek. Ramón for hem till begravningen. Familjemedlemmarna på plats slogs om vem som skulle få arva mammans mobiltelefon och iPad och plundrade huset på den mat som fanns kvar. Den sörjande dottern misslyckades med att svälja sin ilska. Ändå visste hon ju att de tvingats att bli gamar eftersom de inte hade någonting själva.

Moderns död, skriver Ramón, ”innebar att den navelsträng som förbundit mig med terra-cottagolvet i vårt hus plötsligt skars av”. Det går inte att förbli oberörd av Ramóns sorgesång, hennes ”avskedsbrev till mina släktingar och mitt land”. Fyra månader efter likvakan gjorde hon ett sista besök i moderns hem. Maracaíbo plågades av brist på livsmedel och strömvabrott:

Det var första gången jag gick omkring där utan att hon fanns där. Det fanns inget att småata på, inget kaffe, inget ”Hej, älskling”. Min mors hus var bara ett tomt hus i ett land som sakta höll på att tömmas.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips – om bakgrunden till den nuvarande situationen

[Vänsterpress om Venezuela – juni 2019](#). (om ett misslyckat kuppförsök m m)

[”Venezuela styrs av en pseudo-vänster”](#). Om Venezuela efter senaste valet, där Maduro förklarades som segrare, vilket ifrågasatts av många bedömare. (juli 2024)

[Den Madurovänliga vänstern överger Venezuelas arbetare och folk](#). Kommentar till valresultatet 2024, och kritik av de delar av vänstern som inte vill kritisera Maduro. (augusti 2024)

[Kuppförsök eller valfusk i Venezuela?](#). Intervju med f d minister i Maduro-regeringen, numera kritiker. (augusti 2024)